

„Hozzalépett s reaült”

Mindazt, amit most leírok, valójában talán egy nyelvészeti szaklapnak kellene írnom. De hát nem nyelvész vagyok, bár a varsói egyetemen tanultam lengyel nyelvészetet és összehasonlító szláv lingvisztikát. Magyart persze nem. (Igaz, máig emlékszem egy „magyar” kalandomra: ószláv egyházi szöveget kellett mai lengyelre fordítanunk, amelyet valóban cirill – és nem mai orosz – betűkkel írnak. Az „igo bozse” szókapcsolatot így tettem át lengyelre: „Isten igája”. Csakhogy magyar ésszel fordítottam – igen, mert az „igo” lengyelül semmit nem jelent, a szót nem ismerik. Ő, persze, az „jarzmo”! A kavarodás bennem onnan eredt, hogy a magyar a déli és az északi szláv nyelvekből – egy kissé más-más jelentéssel – egyaránt mindkét kifejezést átvette „iga” és „járom” alakban! S ettől is a magyar nyelv lett gazdagabb!)

Ez jut eszembe most, miután egyébként a „hozza” s „rea” – meg még jó néhány igeikötő – sorsáról akarok beszélni.

Jól ismert magyar igeikötőinknek ez az alakja (a „hozza” és a „rá” testvérei) valamiként üldözést szenvednek. És még jó néhány szófordulatot, kifejezést üldöznek. Könyvkiadók irtják, lektoraiak átírják. Kivételt csak Tamási Áron művei jelentenek, esetleg – ahol használja őket – Sütő András írásai. (Lám, írás közben még az „őköt” szóalakot is aláhúzta számítógépem helyesírási programja.)

Vajon itt kezdődik a baj?

A korszerű magyar helyesírás nagy harcosai, Kazinczy, majd Kölcsey Felső-Tisza-vidékiek voltak. Azon a tájon nem igazán ismerték a zárt „ë” hangot, amely például Szeged körül enyhe „ö”-re vált. (Egy tápéi, beszédhibás gyermek – ez saját tapasztalatom – még nem tudta kimondani rendesen az „ö” hangot, ugyanakkor gyönyörű „őző” nyelvjárásban beszélt. Hiszen nem „ö” hangot mondott, amikor az iskolapéldának számító mondatot kimondotta: „észem kënyeret mëggyel”. „Ë”-t mondott, csak egy kicsikét még zártabban, vagyis „ö”-zött. Ennek persze a mai, átlagos magyar fül szerint úgy kell hangoznia, hogy „öszöm kënyeret möggyel”. Igen jó fül kell hozzá, hogy az ember az „ö” hangot megkülönböztesse a zárt „ë”-ből születő, „őző” tájnyelv „ö”-jétől.)

De a nyelvújítás idejében a leginkább „ë”-ző nyelvjárásokat, az erdélyi székelység, Kalotaszeg, a Küküllő- és a Maros-mente tájnyelveinek zárt „ë” hangját kihagyták az írásból. Meg még jó néhány tájnyelv írásmódjából. (A továbbiakban e hang jelölését csak a néprajz, elsősorban a dalkincs kutatói alkalmazták s alkalmazzák ma is.)

Ez önmagában mégsem volna baj.

Vagy az-e a gond, hogy a magyar helyesírás hangzójelölése vegyes rendszerű? Tehát kétféle megoldást alkalmaz. Az egyik vélet az angol, amely a latin ábécéhez nem csától vesszőket, pontokat a betűknél, hanem betűcsoportokkal jelöli különféle hangjait. (Lásd „th”, „wh”, vagy „ow”). A másik véglet a cseh: a latin ábécé betűit oly sok jellel látta el, hogy minden cseh hangnak megfelel valamelyik. (Lásd: „č”, „ř”, „š”). A magyar – mint egyébként a legtöbb latin betűs nyelv – vegyes rendszerben alkalmaz betűcsoportokat is, betűkhöz kapcsolt pontokat, vesszőket is. (Cs; sz; ly; és ó; ő; ú; stb.)

De bizonyára nem ez a baj forrása.

A nagyobb baj inkább másutt rejlik: ez pedig az egész magyarság (nem csak a mai Magyarország!) iszonyú Budapest-centrikussága. Sok okot lehet felhozni, hogy miért történt így, s a legtöbb ok igaz is. Az egyik legfontosabb talán az, hogy évszázadok óta létezett a „fent, Budán” vagy „felmelegyek Budára” képzelet a magyar nyelvben – mintegy a lelkileg létező főváros megbecsüléseként. Buda tehát a nemzeti képzetben valamiként „fent volt”, hiszen a Mátrában vagy a Hargitán egyaránt azt mondták: „fent, Budán”, holott sok száz métert mentek lefelé, ha valóban Budára akartak „felmenni”.

Közben viszont Buda is, a helyét jószerivel átvevő Pest ugyancsak sváb, osztrák, szlovák, cseh, szerb, zsidó és görög betelepültekkel telt meg, akik a 19. század során nagyrészt tisztességgel elmagyarosodtak. Természetes, hogy ez nyelvi, szóhasználatban és kiejtésben megnyilvánuló alakulást jelentett. Egyszerűsödést. Félig angol kifejezéssel élve egy „pidzsin-magyart” hoztak létre! Tehát a budapesti nyelvből már jó százvalahány éve kiveszett minden különös szín. (Ahogy tartották s tartják ma is: a „vidékiek” szóhasználat és kiejtés.)

De mi az, ami igazán baj?

Nem az, hogy így történt, hiszen az egységesülő kultúra ösztönösen az egységesülő kiejtés felé törekszik. De az baj, hogy elfeledkeztünk minden másról. Minden tájnyelvről. Némelyiket ugyan felkaptuk, de csupán, mint egy-egy szerző sajátját. Pedig ezeket használják, városokban és falvakban egyaránt. (Fiatal koromból emlékszem egy szomszéd családra, akik a Hajdúságból jöttek Budára: a nálam 10-15 évvel fiatalabb gyermekek még azt kiabálták a folyosón: „ídesanyám!”)

Térjünk irodalmi vizekre. Sohasem felejttem el azt az 1980-as évek eleji előadást, amikor a Sepsiszentgyörgyi Magyar Színház (akkor így hívták) elhozta (talán a Víg-színházba) Sütő Andrástól az „Egy lócsiszár virágvasárnapja” című színdarabot. Máig emlékszem arra, ahogyan a budapesti közönség pontosan értette az elhangzó szöveg minden szavát! Tudom, ott voltam: nem csak erdélyi származású volt a nézősereg, hanem mondhatni „sült budapestiek”! S élvezték a székely, „ë”-ző kiejtést, az összes „rea” s „hozza” igeikötővel együtt (a „rá” és „hozza” helyett).

Később láttam a Nemzetiben ugyancsak Sütőtől a „Szuzai menyegző”-t, majd az „Advent a Hargitán” előadását (ezt ráadásul két olyan, nem erdélyi származású színésszel, akinek azonban volt füle a székely beszédre: Agárdi és Sinkovits) s a közönség értette minden szavukat! Most mesélik, hogy Tamási Árontól a „Vitéz lélek” előadásán a jelenlegi Nemzetiben csak úgy suvadnak a „rea” és „hozza” igeikötős igék, s a közönség – most sem kizárólag erdélyi származásúak, hanem egykori svábok, karinthiai osztrákok, szerbek, stb. leszármazottai, azaz „sült budapestiek” – ért minden mondatot.

Vajon meddig tart még ez a mánia, hogy írott szövegben – az amúgy igencsak művelt, mert könyvet kézben tartó – olvasót attól féltik a kiadók, hogy nem érti meg a budapesti aszfaltnyelvtől eltérő, egyébként élő magyar nyelvet? Másként szólva, miért kellene valamelyik tájnyelvet kizárólag egy-két szerző kizárólagos találmányának vélni? Azért-e, mert a kérdésben nem írhatom így: „azért-ë”? De azt, hogy „rea” s „hozza” még a ma használatos ábécé szerint is leírhatom! Vagy mégsem?

dcs

Felhívás

Az Erdélyi Magyarörmények Szövetsége (EMÖSZ) elkezdte az Erdélyben élő és innen elszármazott örmények helyzetének szakszerű feltérképezését és feldolgozását. A felmérés célja az örmény identitás, az érdeklődési körök és igények felkutatása a jövő építése céljából, a történelmi és családfakutatások segítése.

A szokásos papír formában eljuttatott kérdőív mellett (amit szándékunkban van mindenkihez eljuttatni) a felmérést nagyban megkönnyíti az elektronikus változat, amelyet a következő adatlapon lehet elérni:

facebook.com/emosz2013, vagy egyszerűen a saját Facebook oldalon az Erdélyi Magyarörmények Szövetsége-re való rákeresés útján.

Bízunk abban a pozitív hozzáállásban és segítőszándékban, amellyel mindenki a maga módján az erdélyi magyar-örménység életének szervezését segíti, és köszönjük, hogy kitölti az adatlapot.

dr. Puskás Attila elnök, EMÖSZ

Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió

várjuk szeretettel

Helyszín: a XI. Bp. **Gazdagrét-Csíkihegyek Általános Iskola**
fsz. technika terme. 1118. Bp. Csíki-hegyek u.13-15.

Időpont: 2013. október 7-től hétfőnként **16 órától 18 óráig** gyermek alkotóműhely,
18 órától 20 óráig felnőtt stúdiófoglalkozás.

Részvétel: anyagköltség, támogatásoktól függően változhat.

4000Ft/hó gyermekeknek, **5000Ft/hó** felnőtteknek Testvérkedvezmény!

Lehetőséget nyújtunk az **ötvös** kézműves technikák, mint **ékszerkészítés**, vörösréz és sárgarézlemez **domborítás**, **forrasztás**, **öltözködés-kiegészítők** készítésére, **tűzzománcozás**, **huzaltechnikák**, **kőfoglalás** megismerésére és kipróbálására. Szentpéteri alkotóműhelyünkben igazi **egyedi** alkotások születnek, melyeket kiállítunk **kiállításainkon**, kiegészítik **játszóházaink**, táboraink.

Az elkészített tárgyak a **tanulók tulajdonát** képezik.

Ígény szerint különböző művészeti szakiskolákra **felkészítő tanfolyamot** indítunk.

Mindenkiben ott az alkotó ember, mi ezt igyekszünk felfedezni és kibontakoztatni.

Jelentkezés: **Borosnyay Klára** ötvösművésznél

T.: 06 20 534 1563 borosnyay.klara@szepteteri-studio.hu www.szepteteri-studio.hu

Balogh Anikó

„Azért vagyunk a világon...”

Barangolás Bácskában, Bánságban, Bánátban, Torontálon, Vajdaságban (3. rész)

Augusztus 6. kedd – napsütéssel virradt ránk Tóthfaluban. A kollégium előtt Szabó Dénes – kegyetlen kínzásokat követő mártírhalált halt – plébános mellszobra mosolygott ránk egy téglatalapzat tetejéről. Körülötte üde zöld, virágos parkocská, közepén dísz-tavacska, melyből az élet jeleként ki-kibukkan néhány fickándozó hal.

Az étteremhez vezető ösvény mellett a századfordulón élt módos földbirtokos gazda, országgyűlési képviselő, templomépítő és falualapító, kackiás bajszú Tóth József 2009-ben emelt mellszobra fogadja a vendégeket.

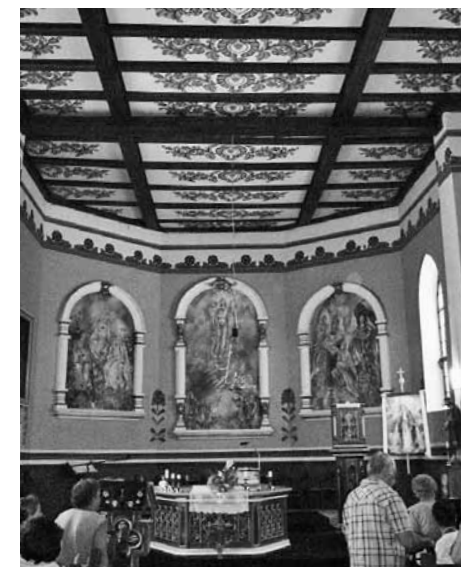
Tóth József mellszobra Tóthfaluban

Reggeli után idegenvezetőnk elmondta szülőfalujának történetét, majd egy kis séta során megmutatta nevezetességeit, értékeit és szépségeit. A napjainkban 650 lelket számláló falucska minden részében a tördés, gondosság, jó ízlés megnyilvánulásait észleltük. A falutérkép szép, faragott, lakkozott keretben, színes képekkel, szerb

és magyar nyelven tájékoztatja a kíváncsi idegeneket. A kollégiumhoz még épülőben lévő, de már működő iskola, több futballpálya, teniszpálya, sportpálya tartozik.

A katolikus templom mellett szoborpark, benne vendég-szobrászok művei láthatóak.

Hatodik koszorúnk ebben a faluban, a templommal szemben, a Délvidék legnagyobb turul emlékműve talapzatán lévő fehér márványtábla kampójára akasztottuk. A reggeli nap bearanyozta a madár kiterjesztett szárnyait, és megvilágította a táblán a magyar koronát, alatta a „Hiszek egy isteni, örök igazságban” feliratot is. Ismét jó alkalom nyílt a Himnusz eléneklésére, majd

Törökpolonya katolikus temploma